

**Iagttagelser af nye eller sjældne danske fugle
(Storpiber (*Anthus novaeseelandiae richardi* Vieill.),
Alpejernspurv (*Prunella collaris* (Scop)),
og Gærdeværling (*Emberiza cirlus* L.)).**

(With a Summary in English: Observations of New or Rare Danish Birds:
Richard's Pipit (*Anthus novaeseelandiae richardi* Vieill.), Alpine Accentor (*Prunella collaris* (Scop.)), and Cirl Bunting (*Emberiza cirlus* L.).)

Af KNUD ERIKSEN, KAJ ROBERT SVENDSEN
og JENS POULSEN.

Storpiber (*Anthus novaeseelandiae richardi* Vieill.) på Lolland.

Den 28. februar 1959 var jeg om eftermiddagen en tur på Roden Fed, som ligger mellem Roden Skov og Guldborg Sund. Området er strandeng med en mængde meget store sten, der flere steder ligger langt ude i vandet. På en af stenene lige i strandkanten sad en fugl, som i kikkerten viste sig at være en piber. Den slanke skikkelse, de lange ben og den lange hale viste dette tydeligt. Jeg havde naturligvis ventet, at det skulle være en Engpiber; men fuglens udseende tydede ikke på denne art. Den var en hel del større, havde lys øjenbrynsstribe, brunlig overside, uplettet strube og forholdsvis længere hale. I den gode belysning sås tydeligt de lange, lyse ben. Fuglen havde en meget opret holdning. Jeg tog nu »Europas Fåglar« frem og begyndte at gennemgå piberne på stedet. Skærpiber kunne udelukkes på grund af benfarven. Markpiber, Skovpiber og Rødstrubet Piber måtte udelukkes alene på grund af årstiden. Disse arters tegning og hele udseende passede i øvrigt heller ikke med den fugl, jeg havde for mig. Derimod passede Storpiber (*Anthus novaeseelandiae richardi*) til mindste detaille, blot måtte fuglen i bogen godt have haft een streg, men også kun een, mere under de andre på brystet.

Da jeg langsomt gik hen imod fuglen, for at få den på så nært hold som muligt, fløj den et par meter lavt over den på grund af et stærkt lavvande tørlagte strandbund og gik hurtigt ned, hvorefter den fortsatte i rask løb med dukket hoved i zig-zag ud og ind mellem de noget mindre sten, indtil den

nåede en af de større, som den løb om bagved. Et par sekunder efter dukkede den op på toppen af samme store sten, som den »besteg« fra den side, der vendte bort fra mig. En fire-fem gange skræmte jeg fuglen, og hver gang viste den samme opførsel. Jeg går derfor ud fra, at den var karakteristisk for arten. I græsset på selve strandengen kom den ikke.

Fuglen havde hidtil været tavs. Medens jeg gennemgik pibernes stemmer i bogen, løb fuglen ind under strandengens fremspringende kant, hvor den forsvandt for mit blik. Da jeg havde indprentet mig stemmerne, gik jeg hen imod stedet, hvor fuglen var forsvundet, med kikkerten parat. Jeg nåede græskanten, før fuglen fløj op, bogstavelig talt for fødderne af mig. Den fik derved et sådant chok, at den steg meget højt op i vejret og forsvandt i lange, bølgende buer; altså i en vipstjertlignende flugt. Idet fuglen fløj op sås meget tydeligt den mørkebrune ryg med de kraftige, sorte længdestriber samt den meget lange hale. Samtidig udstødte den en seks-syv gange en lyd, der næppe gengives bedre, end det er gjort i »Europas Fåglar«: Et hæst, meget kraftigt *r-rip* . . . *r-rip* . . . Der var mindst eet sekund mellem hvert *r-rip*; kun een gang udstødte fuglen lyden umiddelbart efter hinanden: *r-rip*, *r-rip*. Den første del af lyden er uartikuleret; i-lyden (der er en mellemting mellem en i- og en y-lyd) er derimod næsten ikke hæs. Den samlede iagttagelsestid var femten-tyve minutter. Jeg besøgte området næste dag i håb om at finde fuglen igen; men det lykkedes ikke.

Storpiberen yngler ifølge WOLFGANG MAKATSCH: »Verzeichnis der Vögel Deutschlands« i Sibirien mellem Jenissei og Lena, mod syd til Tian Shan og Szechwan. Samme forfatter angiver, at den træffes på træk i de tyske kystområder, navnlig ved Nordsøen, fra marts til maj og fra september til oktober. I indlandet er den kun tilfældig gæst. Ifølge »Europas Fåglar« træffes arten næsten årligt på træk eller om vinteren på Helgoland. I Sverige er arten truffet i alt otte gange. Disse forekomstangivelser, mener jeg, gør det sandsynligt, at Storpiberen i virkeligheden forekommer regelmæssigt, men meget fåtalligt på træk i det sydlige Danmark, men den er tidligere ikke med sikkerhed konstateret her i landet.

KNUD ERIKSEN.

Alpejernspurv (*Prunella collaris* (Scop.)), i Nordsjælland.

En Alpejernspurv (*Prunella collaris*) opholdt sig ved Sjællands nordligste punkt, Gilbjerg hoved vest for Gilleleje, den 27. april 1958. Den lod sig betragte på få meters afstand i henved et par timer; og dens tillidsfuldhed gjorde det muligt for iagttagerne at gøre så detaljerede notater på stedet vedrørende dens udseende og opførsel, at der ikke skulle kunne herske tvivl om dens senere fastslåede identitet. Det er så vidt vides første gang, arten er konstateret i Skandinavien.

En ornithologisk interesseret ven og kollega, journalist EINAR HANSEN, Ellemosevej, Søborg, og jeg opdagede fuglen, mens den meget stilfærdigt og derfor let overset gik og søgte føde på en ca. 30 meter høj, meget stejl skrænt ned mod Kattegat. Her opholdt den sig i al den tid midt på formiddagen, hvori vi iagttog den. Her var den også, viste det sig senere, ved 5-tiden om morgenen blevet set, men ikke søgt identificeret af en fugleinteresseret mand fra nabolaget, som tilfældigvis kom forbi. Og her var den endnu til stede, da vi forlod lokaliteten først på eftermiddagen. Den syntes med forkærlighed at holde til på den øverste trediedel af skrænten, hvor nylige skred over en strækning på et par hundrede meter havde skabt sandede og grusede furer i den sparsomme, græsagtige vegetation.

Alpejernspurven beskrives af WITHERBY (1952) som en stor, kraftig bygget, klart farvet Jernspurv, og som dens mest karakteristiske kendetegn opregner han i den her angivne rækkefølge: hvidlig hagemæk plettet med sort, fremtrædende, kastaniebrune, lyst afgrænsede fjer på siderne, lyse spidser på de mørkebrune halefjer og et dobbelt, hvidt vingebånd i form af hvidlige pletter.

De samme kendetegn anføres af PETERSON (1954), på hvis illustration af Alpejernspurv den sortplettede, hvidlige hage og strube træder meget klart frem. Blandt de vist ikke få fugleinteresserede herhjemme, der gør brug af denne bog, er vi næppe de eneste, der har sagt til os selv, at hvis man nogensinde skulle støde på en Alpejernspurv i felten, så ville den hurtigt kunne identificeres alene ved hjælp af hagemækken. (Unge fugle beskrives dog som havende uplettet, grå strube).

Allerede fordi denne formodning ikke holdt stik i det fore-

liggende tilfælde, kan en detaljeret beskrivelse være på sin plads.

Da vi fra skræntens øverste kant fik de første glimt i kikkerten af den oventil mørkt længdestribede fugl seks-syv meter under os, var vi med det samme klare over, at vi stod over for noget usædvanligt. Fuglens hele holdning, ikke nær så sammenkrøbet som hos en Jernspurv på jorden, og dens ret hurtige gang, hvorunder dog kun benene var i bevægelse, fik en af os til at tro, at der var tale om en eller anden os ubekendt, meget mørk lærkeart. Pandens, issens og nakkens askegrå farve ledte dog snart tanken hen på en Jernspurv, omend rigtignok usædvanlig stor og kraftig; den var lige så stor som en Bomlærke. Hvad der straks sprang os i øjnene, var undernæbbets meget tydeligt gule rod. Heller ikke under en nøjere undersøgelse på lidt nærmere hold og under udmærkede lysforhold var strubepartiet blandt de mest iøjnefaldende ting. Og kun ved dem heftede vi os i første omgang af frygt for, at fuglen skulle flyve op og forsvinde. Her er, hvad vi noterede ned:

På brystets og kroppens sider rustfarvede fjer med lyse sømme, disse sidste særlig brede og fremtrædende på underhalens dækfjer. Yderst på halen et smalt, nærmest hvidgulligt felt af en form, som var det påtrykt halespidsen bagfra ved hjælp af en tommelfingerende. Langs vingens yderkant nær spidsen en række små lyse pletter. Tværs over vingen lignende pletter i to rækker, hvoraf den nederste og tilsyneladende længste dog kun svært skelnelig. Ben nærmest gulligt brune. Og nu hagesmækken, hvis tegning for størstedelens vedkommende faktisk først var skelnelig i kikkerten, da vi kom fuglen på så nært hold som tre-fire meter: Tydeligst var en hvidlig plet nærmest af form som en liggende oval og således placeret på grænsen mellem bryst og strube, at den ikke »fulgte med«, når fuglen drejede hovedet. Denne lyse plet så ud til at være kantet oven til af en række sorte prikker. Om det øvrige strubeparti noterede vi kun, at det så ud til at være fint grånistret.

At Alpejernspurvens hagesmæk ikke nødvendigvis frembyder det iøjnefaldende kendetegn i felten, som illustrationer hos både WITHERBY, PETERSON og NIETHAMMER (1937) giver indtryk af, fremgår af en serie sorthvide fotografier (VAUGHAN and FERGUSON-LEES 1955) af en fugl ved reden. Her ser man

faktisk kun den hvide, oven for omtalte plet på overgangen mellem bryst og strube. Man lægger også mærke til, at de hvide vingebånd åbenbart næsten kan forsvinde som følge af slid.

Uden på nogen måde at vise tegn på dårlig kondition lod fuglen ved Gilbjerghoved sig, som man vil forstå, betragte på ganske kort afstand. Vi drev den længe foran os rundt på skrænten, idet den kun modvilligt afbrød sin søgen efter føde, vistnok plantefrø, for at fjerne sig gående; kun et par gange fløj den, med en lav, let bølgende flugt. Så tillidsfuld var den, at vi mente at kunne fange den ved at kaste en frakke over den. Under denne forgæves forfølgelse kom den ned mod stranden og ind i en bevoksning af unge nåletræer; men den holdt sig hele tiden på jorden, og snart spadserede den op ad skrænten igen. En af de gange, da den satte sig efter at være fløjet et stykke, slog den med halen. Vi hørte den ikke sige noget.

På Zoologisk Museums ornithologiske afdeling fik jeg næste dag beredvilligt tilladelse til at se en hel del skindlagte eksemplarer af Alpejernspurv. En sammenligning mellem dem og vore notater og skitser lod ingen tvivl tilbage om identifikationens rigtighed.

Alpejernspurven holder i yngletiden ifølge WITHERBY almindeligvis til i bjergene mellem trægrænsen og snegrænsen, men om vinteren bevæger den sig ned i lavere højder. Nordvestafrika, Sydeuropa, Sydtyskland, Østrig, Czekoslovakiet og Galizien er hjemsted for den typiske race, der mod øst afløses af en anden allerede på Balkanhalvøen og Kreta. Af 29 forekomster af Alpejernspurv i England skriver de fleste sig fra perioden august-januar, men to er fra marts, to fra april, en fra maj og en fra juni. NIETHAMMER omtaler den som en stand- og strejffugl og nævner som eksempel på en længere vandring et fund i oktober i Sydfrankrig af en fugl, der blev ringmærket som unge i juni i Schweiz, 480 kilometer derfra. Han anfører også med GÄTKE som kilde, at den seks gange er påvist på Helgoland.

Fuglen ved Gilbjerghoved, der formentlig er kommet hertil som resultatet af et forlænget forårstræk, var forsvundet fra lokaliteten dagen efter.

Litteratur.

- NIETHAMMER, GÜNTHER, 1937: Handbuch der deutschen Vogelkunde. – Leipzig.
- PETERSON, ROGER *et al.*, 1954: A Field Guide to the Birds of Britain and Europe. – London.
- VAUGHAN, R. and FERGUSON-LEES, I. J., 1955: Photographic Studies of Some Less Familiar Birds LXIV. Alpine Accentor. – British Birds, 48.
- WITHERBY, H. F. *et al.*, 1952: The Handbook of British Birds. – London.

KAJ ROBERT SVENDSEN.

Gærdeværling (*Emberiza cirrus* L.) ved Frederikshavn.

Da jeg den 26. oktober 1959 kl. 10,15 færdedes på stranden mellem Frederikshavn og Strandby, så jeg en lille fugl, som jeg først antog for at være en Bjerglærke. Da kikkerten blev taget til hjælp, sås det dog tydeligt, at det ikke drejede sig om en Bjerglærke, men en han af Gærdeværling (*Emberiza cirrus*).

Da jeg så den i kikkerten, bemærkede jeg straks, at de to små fjertoppe, som Bjerglærken har, manglede. I øvrigt lagde jeg mærke til, at den var sort helt op under næbbet (Bjerglærken er gullig) og, at den havde lyse ben (Bjerglærken har mørke, næsten sorte ben). Fuglen gik og søgte føde mellem buske af marehalm i tørt opskyl af tang og muslingeskaller. Vejret var den pågældende dag blæsende og regnfuldt, men da jeg iagttog den på nært hold (7–8 m) i ca. 20 minutter, er al tvivl udelukket. Den næste dag var fuglen antagelig forsvundet, idet en timelang eftersøgning i klitterne og på stranden ikke gav noget resultat. Gærdeværlingen er som ynglende udbredt i Sydeuropa, Frankrig og Sydengland; den er tidligere en gang angivet fra Danmark (MADSEN, D.O.F.T. 36, 1942, p. 55).

JENS POULSEN.

SUMMARY IN ENGLISH

Observations of New or Rare Danish Birds: Richard's Pipit (*Anthus novaeseelandiae richardi* Vieill.), Alpine Accentor (*Prunella collaris* (Scopp.)), and Cirl Bunting (*Emberiza cirrus* L.).

This paper contains notes on sight records recently made on three species of birds not hitherto or only once recorded from Denmark. In each case the observer carefully describes the field-marks on which the identification was based.

An individual of *Richard's Pipit* was observed by KNUD ERIKSEN on the 28. February 1959 at Roden Fed, situated between Roden forest and Guldborg Sound on the island of Lolland. When pursued the pipit flew away a few meters only and soon alighted, running rapidly between the stones on the dry beach, finally perching on a large boulder. This behaviour was repeated four or five times. It uttered a rather hoarse *rreep-rreep*. The bird was observed for about 20 minutes.

An *Alpine Accentor* was observed by KAJ ROBERT SVENSEN at Gilbjergoved, northernmost point of Zealand, on 27th of April, 1958. In search of food it walked around on the upper third of a steep slope of about 30 meters high facing the Kattegat. Being very confident it was watched at close range for almost two hours. A comparison the next day between specimens in the Zoological Museum, Copenhagen, and notes and sketches made during the observation left no doubt about the identification, even if the whitish bib spotted with black was not so conspicuous as on several illustrations.

A *Cirl Bunting*, adult male, was observed by JENS POULSEN on the 26th of October 1959 on the sea-shore between the cities Frederikshavn and Strandby, northern Jütland. The bird searched for food between sea-weed and shells washed ashore.